

רשת
שיעורי
תורה

היכלי תורה

ערש"ק פרשת ויקרא ב ניסן תשסט ♦ דף היומי בבלי: בבא קמא פט ירושלמי: בבא קמא ה

דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם

ברש"י: 'אדם כי יקריב מכם', כשיקריב בקרבנות נדבה דבר הענין. 'אדם', למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל.

יש לתמוה על רש"י שהקדים לפרש את המאוחר, ובתחלה למד מדקדוק המילים 'כי יקריב' שבקרבנות נדבה דבר הכתוב, ורק אחר כך פירש את ראש הפסוק 'אדם' שנאמר כדי ללמדנו שלא להקריב מן הגזל.

אולם כל זמן שעדיין לא ידענו שבקרבנות נדבה דבר הכתוב, אין מן הצורך כלל ללמדנו שאין מקריבין מן הגזל, שאם במביא קרבן לכפר על חטאתו דבר הכתוב, וכי יעלה על הדעת שיתכפר בקרבן שאינו שלו, וכי איזו כפרה היא זו שמקריב בהמה שגזלה מחברו.

לכן הפך רש"י את הסדר, והקדים ללמדנו שבקרבנות נדבה דבר הכתוב. שמא מעתה יעלה בדעתך לומר, אם בנדבה איירי אולי יהיה המזבח שבע ומהודר גם בקרבן שהביא משל חברו.

לכן הקדים הכתוב ואמר 'אדם' שגם קרבנות נדבה אין להביאם מן הגזל.

ע"פ יעלת חן

נושאי הדף בעלון

הזיק לחפץ שאינו שוה אלא לבעליו.....בבא קמא פט

תרומת דם תמורת תשלום.....בבא קמא פט

עישון סגריות.....בבא קמא צ

קציצת עץ מאכל לצורך כשרות סוכה.....בבא קמא צא

סתירת באר שאינה ראויה לשתיה.....בבא קמא צב

פת שחרית.....בבא קמא צב

אם קבלת 'מעוות פורים' דינה כשוחד.....בבא קמא צג

הלואת כספי צדקה בריבית.....בבא קמא צג

כיבוד אב רשע.....בבא קמא צד

כתיבת צוואה ליתן ממונו לצרכי רבים.....בבא קמא צד

ברכת הגומל כשניסה לאבד עצמו לדעת וניצל.....בבא קמא צה

בעל תשובה ב'מעשר' שלא נתן שנים רבות.....בבא קמא צה

כפתור ופרח.....עמוד 5

לקראת חג הפסח אנו מביאים מקבץ מיוחד של סיפורים מעשיות והנהגות מגדולי ישראל בדורות עברו מתוך משנת המועדים על פסח עמודים: 7-11

הזיק לחפץ שאינו שוה אלא לבעליו

בנתיבות המשפט (סי' קמח סק"א) כתב, שדבר שאינו שווה בעצמו למוכרו וליקח דמים בעדו, רק ששוה לאיש ההוא אין המזיק חייב לשלם.

ראיה לכך הביא ממה שאמרו בסוגיין, מעידים אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן כתובתה, והרי היא תחתיו ומשמשתו, ונמצאו זוממין אין אומרים שישלמו כל כתובתה שרצו להפסידה, אלא טובת הנאת כתובתה. אמר אביי, טובת הנאה בכתובה שאשה מוכרת שייך לאשה, שהרי אם היא לבעל יאמרו לה העדים זוממין לאשה, איזה הפסד רצינו לגרום לך, הרי אם היית מוכרת את הכתובה לטובת הנאה הבעל היה לוקח זאת ממך וא"כ לא הייתה מפסידה מאומה.

ולכאורה קשה מה בכך שאינה יכולה למכרה משום שהבעל יקח הדמים ממנה, מ"מ האשה יכולה לומר כמו ששוה הספק טובת הנאה אצל מי שרוצה ליקח, שהרי היה משלם על הכתובה סכום כסף מסויים על הצד שהוא יקבל את דמי הכתובה, כמו כן שווה הספק אצלי שהרי יש צד שהיא בעצמה תקבל כסף כתובתה, אם יגרשנה או ימות בעלה, והרי הזקנתי הספק הזה, שלגביה היא גם שוה ממון כמו שאדם אחר היה משלם ע"ז, אלא ודאי המזיק דבר שא"א ליקח דמים פטור, ולכן אם היא לא הייתה יכולה לקבל דמים ע"ז, פטורים.

ולכאורה משמע מדבריו שאם שבר משקפיים של חבירו, או הזיק חליפה של חבירו שהיא במידה מיוחדת המתאימה ללבוש וכדו', שאין הממון הזה שווה למוכרו לאחרים יפטר המזיק משום שזה לא נקרא ממון.

תרומת דם תמורת תשלום

בשו"ת אגרות משה (ח"ו ח"א סי' קג) נשאל, אם מותר להניח להרופאים להוציא ממנו דם להכין בעבור חולים שיצטרכו לזה, כדרך הרופאים בזמננו שמכניסין דם אדם לחולים מסוכנים לרפאותם, והוא באופן שאין בזה דין הצלת נפש משום שעדיין אין כאן חולה, אך מכינים להחולים שיזדמנו, ומי יודע אם יבא הדם הזה שיוציאו ממנו לחולה שדוחים איסורים בשבילו.

והשיב, הנה לקמן (צא:) חלקו תנאים אם אדם רשאי לחבול בעצמו, והרמב"ם (חובל פ"ה ה"א) פסק שאסור לחבול בעצמו. ובתוס' מפורש שמי שאוסר אוסר אפילו לצורך, וא"כ אסור אף שהוא לצורך הרווחת ממון, שהרי כאן היה צורך בזה להרווחת שהרי טפחה על ראשה להרויח כאיסר שמן, ודוחק לחלק בין ריוח קטן לריוח גדול.

אבל בחבלה זו להוציא דם ע"פ השגחת הרופאים, יש טעם גדול שלא לאסור, שהרי מצאנו שבדורות הקודמים היו נוהגין להקיז דם, וגם איתא בשבת (קכט.) אמר שמואל זמן הקזת דם כל שלושים יום בנעוריו עד ארבעים שנים, ואח"כ עד ששים שנה אחת לשני חדשים, ואף אחר ששים שנה אחת לג' חדשים, ולכן אף שנשתנה אח"כ כמו בזמן הרמב"ם כמו שכתב (דעות פ"ד הי"ח) שיקיז רק בצריך לזה ביותר, ואחר חמשים שנה לא יקיז כלל, ועתה נשתנה עוד יותר שאין מניחין להקיז כלל, מ"מ ודאי גם עכשיו יש גם רפואה בזה שלא יהיה שינוי גדול כ"כ, וגם היום מוציאים הרופאים כמעט בלא צער, ולכן אפשר שאין לאסור בחבלה זו של הקזת דם. והרוצה להקל אין למחות בו כיון שהיא סברא גדולה.

עישון סגריות

בעל החפץ חיים בספרו ליקוטי אמרים (פי"ג), כתב בזה הלשון, אודות עישון הסיגארין, נדבר קצת אודות זה, הנה כמה רופאים גזרו אומר שכל מי שהוא חלוש, אסור להרגיל את עצמו בזה שמחליש כחותיו, ולפעמים נוגע גם לנפשו, והנה דברתי כמה פעמים עם חלושי כח אודות זה, וענו לי שגם הם יודעים ומכירים בעצמם שהעישון קשה להם, אך מפני שהורגלו בזה מכבר קשה להם לפרוש מזה, ואמרתי להם מי התיר לכם להרגיל עצמיכם על כך, אמת חז"ל אמרו (בסוגיין) החובל בעצמו אעפ"י שאינו רשאי פטור, כי למי ישלם אם לא לעצמו, אבל על כל פנים הלא אמרו שאינו רשאי לחבול בעצמו, ראשית משום 'ונשמרתם לנפשותיכם', ועוד, דין הוא, שהלא תבל ומלואה של הקב"ה ולכבודו בראנו, ונותן לכל אחד בחסדו כח כפי צרכו לתורתו ולעולמו, ואיך ירשה העבד לעשות לעצמו כפי רצונו, הלא הוא שייך לאדונו, ואם על ידי העישון נגרעו כחותיו בודאי יתבע לבסוף לדין על זה, שהלא עשה זה ברצון לבו ולא באונס. ויעוין עוד בספרו זכור למרים (פכ"ג) שכתב, שחוף מה שהם מזיקים לגוף כידוע עוד גורמים הזיק לנשמתו בביטול תורה.

ובסגולות ישראל (מערכת ש אות נט) האריך להוכיח באיסור אכילת דברים מסוכנים, ועל עישון כתב 'לא יעשן טיט"ן שקורין טבק, ובפרט הציגרעטליך [סיגריות] הכרוכים בניר, שהם כמעט סם המות לחולשת החזה.

וכן בצוואה מחיים (י ב) כתב הגר"ח פאלאג'י, צריך לזהר הרבה שלא לשתות פיפא של טיטון ולא צ'יגארו וכדומה שיש בו חילול יום טוב ע"ד כיבוי, וביום שבת קודש מחמת התאוה אשר מתאווים בשתיית הטיטון הוא דואג ועצב ועל כל דבר הוא מתכעס מחמת מרה שחורה ויש בו איסור מוסיף בשבת היינו הכעס וגם העצבות ועוד כמה נזקים וחבלות וקטטות יוצא מזה, לכן כל בר דעת וירא את ה' לא רק שהוא לא ירגיל עצמו בזה אלא גם יצוה לבניו אחריו שלא ילמדו לעשות כדבר הזה כלל וכלל.

בשו"ת אגרות משה (ח"ו ח"ב סי' עו) כתב על עישון סיגריות שאלו הרגילים בזה נהנים מזה מאד ומצטערים כשאין להם סיגריות עוד יותר מחסרון מיני אוכלים טובים, ואף יותר מחסרון אוכלים לגמרי לזמן קצר, והקלקול לחלות מזה הוא עכ"פ רק מיעוט קטן וכ"ש להחלות מזה בסרטן ובעוד מחלות מסוכנות הוא קטן ביותר, שאף שהרבה חולים מהחולים בסרטן הריאה והגרונן וגם באיברים אחרים נמצאו מהם יותר מאלו שמעשנים סיגריות, מ"מ ודאי כל החולים הנמצאים בבתי החולים וגם בצירוף אלו שלא באו לבתי החולים הוא מיעוט לגבי אלו דעלמא שנמצאו בבתיהם שלא נחלו כלל, ובחשש כזה אומרים שומר פתאים ה'. ועכ"פ כתב שם שמן הראוי לכל איש ובפרט לבני תורה שלא לעשן מאחר שהוא חשש סכנה ואין בזה שום תועלת וגם הנאה לאלו שלא הורגלו בזה וממילא ודאי אין להתרגל לזה ולא יניח אדם לבניו הקטנים שיתרגלו בזה אף אם הוא עצמו נתרגל, וגם בלא ענין חשש הסכנה הזה יש לאסור להתרגל בזה דהא ודאי אין להמשיך עצמו לרבוית תאוות והנאות, אלא אדרבא מהראוי לכל אדם למעט עצמו מתאוות ותענוגים יתרים.

ובמשנה הלכות (ח"ט סי' קסא) כתב שמי שאינו מעשן לא יתחיל בכך, אך מי שכבר רגיל בעישון והוא צריך לכך אין לאסור לו, עיי"ש מה שהאריך בזה. ובשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' רצה) כתב שאסור באיסור גמור להתחיל לעשן, ומי שמעשן כבר ישתדל להפסיק למען עתידו.

קציצת עץ מאכל לצורך כשרות סוכה

בפנים יפות (פרשת שופטים) הביא בשם הזית רענן שפירש, שהקוצץ אילן מאכל עובר בעשה ולא תעשה, שנאמר 'כי ממנו תאכל', זה מצות עשה, ו'אותו לא תכרות' זו ל"ת, וכתב שלכאורה היה נראה נפק"מ מזה, שאפילו לצורך מצוה כגון עצי מזבח או צורך סוכה אסור, ולא נאמר אתי עשה ודחי ל"ת, משום שיש כאן עשה ול"ת. אמנם כתב שיש לומר שבמקום מצוה אין איסור, שאין זה גרוע מאם היה מעולה בדמים שמותר, וכן הוכיח מהפסוק בנחמיה (ח טו) 'הביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות סוכות'.

בדוב מישרים (ח"א ס"ה קלד) ציין **שבמל"מ** (אסורי מזהב פ"ז ה"ג) כתב להתיר לצורך מצוה, ועיי"ש עוד מה שכתב בזה. וגם **בשאלת יעב"ץ** (ח"א ס"ה עז) כתב להתיר לקצוץ לצורך מצוה, כגון להרחיב בית הכנסת. **ובשו"ת דברי חיים** (יו"ד ח"ב ס"ו נז) כתב שלדבר מצוה בודאי מותר, ולכן התיר לעקור אילנות העושים פרי לצורך בניית מקוה במקומם.

והנה בספר **טהרת יו"ט** (או"ח ח"ב עמ' נט) כתב בעל ה'יוחיא יוסף' מפאפא, אמרתי אספרה מה שבדידי הוי עובדא, כשהיתה דירתי בק"ק פאפא כאשר נתרבו תלמידי הישיבה והיה בית המדרש צר מהכיל והסכימו הקהל להרחיבו, אבל היה שם בחצר אילן של פירות שלא היו נאכלין משום תולעים, והיו רוצים לקצץ מקצתו כדי שיוכלו להרחיב הבית המדרש, והיו כמה צדדים להקל על פי הלכה שהרי קיימא לן במעולה בדמים לקוצצו מותר, ועוד לצורך תלמוד תורה דרבים בית המדרש מקום תורה, ועוד שלא היו רוצין לקצוץ כל האילן רק חלק ממנו.

ושאלתי פה קדשו של מרן ה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שהיה מתעכב אז בעיר פעסט, והשיב לי בזה"ל, פעם אחת היו רוצין בק"ק בעלזא להרחיב ביתו של אאמ"ו זי"ע, ועל ידי זה הוצרכו לקרקע שרבים הולכין עליו, ואין הכוונה בזה לקרקע של רשות הרבים רחוב העיר אלא לקרקע השייך להבית, ואמר אאמ"ו זי"ע הנה למדתי בחושן משפט כל השייך להלכה זו, ובררתי לעצמי שאין בזה שום חשש על פי ההלכה, אבל יש שורה קטנה בצוואת ר' יהודה החסיד שלא ליקח דרך הרבים, מזה אני מתירא, וכך היתה תשובתו אלי על השאלה בענין קציצת האילן שאף שעפ"י ההלכה אין חשש, אבל מצד דברי ריה"ח אינו יכול להסכים להתיר.

במשנת יוסף (על שביעית ח"ב פ"ד מ"י, דף סח) כתב לגאון הנ"ל אם לפי"ז יש לאסור לקצוץ ענפים לצורך סוכה, והשיב לו הנה, ראשון אני אומר כלל גדול שדברי צדיקים וקדושים אם שואלים אותם עצה בכגון זה אז אין לדון מעובדא אחת על עובדא אחרת, שכבר אירע בכיוצ"ב שלא בכל פעם היתה התשובה סגנון אחד, שלאחד החמיר יותר ולשני לא החמיר כל כך, כי הלא הוא ענין סגולי באופן שע"פ הלכה מותר, ובעת ההיא היתה עת צרה גדולה במדינה, ויכול להיות שזה גרם להחמיר בענין זה עד מאד, וגם זה אמת שלא היה אז הכרח גדול שיכולין היו להצטופף אף בלי מקום האילן.

וכתב שבעיקר השאלה נראה, שאם קוצצין רק הענפים הרכים אשר ידוע שעיי"ז ניתוסף כח הצמיחה בשאר הענפים, בזה יש עוד סניף להתיר שאין זה בכלל השחתה, ואף שרק בשנה הבאה יתוסף עיי"ז צמיחת פירות שבשאר הענפים, מ"מ הרי זה כסותר ע"מ לבנות שלא נקרא קלקול אלא תיקון באילן עצמו, וכן התרתי לעצמי בחצרי שהיה מקצת אילן פירות סוכך על גבי סוכתי, וכדי שלא יהא חשש סוכה שתחת האילן הנחתי לקצוץ מקצת מהענפים הדקים מטעם סברא הנ"ל, בצירוף היתר שצריך מקומו לדבר מצוה, אבל לקצוץ הענפים העבים מסתפינא להקל מחמת הוראת מרן זצ"ל.

סתמת באר שאינה ראויה לשתיה

בשו"ת מלמד להועיל (יו"ד ס"י קמח) נשאל במי שהיתה לו בחצרו באר ישנה שלא היתה נצרכת, והמים לא היו ראויים לשתיה, ורצה לשתום הבאר, והיו שם כמה זקנים שאמרו שאסור לשתום הבאר, ונשאל אם יש להם על מה שיסמוכו. והשיב שאף שמבואר בסוגייתנו שלא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין להם, מכל מקום היינו דוקא כשיש אחרים שצריכים למים, אבל אם המים אינם ראויים כבנידון זה, אין איסור לשתום הבור. וכן כתבו כל הפוסקים שאם אינו עושה דרך השחתה אלא על מנת לתקן מותר.

ויסוד הדברים שאין איסור כל תשחית בדבר שאינו נצרך עוד, מבואר גם **בשו"ת נודע ביהודה** (תנינא יו"ד ס"י י) שכתב, שעיקר איסור כל תשחית אף שהוא מדרבנן, מכל מקום שורשו הוא ממה שאסרה התורה בקציצת עץ מאכל, והנה שם כתיב (דברים כ"ט) 'כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות' וגו', ואם כן כל מה שתקינו רבנן כעין דאורייתא תיקון שלא ישחית דבר שיכול האדם ליהנות ממנו, ולא ישחית ויפסיד אותה ההנאה, ואולי אפילו בדבר של הפקר שייך איסור זה, כיון שסוף סוף יכולים בני אדם להנות ממנו והוא מבטל הנאה זו ומשחיתה, אבל דבר שאין בו הפסד לשום אדם לא שייך כל תשחית. ולפי זה כתב לענין איסור כל תשחית בצידת חיות יער, שכיון שכל זמן שהם בחיים אין בהם שום הנאה לאדם, ועיקר ההנאה מהם היא במותם בעורותיהם ובבשרם, אין לומר שיהיה אסור להמיתם משום כל תשחית. (אך עיי"ש שאסר לעסוק בצידה מטעמים אחרים).

ובשו"ת שאלת שלמה (ח"א ס"י מד) נשאל גם כן אם יודע מקור למה שנזהרים במקום אחד שלא למלאות באבנים ובעפר את הבאר שיבשה או נסרחו מימיה, והשיב שלא שמע ולא ראה מנהג זה, ולא מצאו נזכר בשום מקום, ואולי סמכו הנוהגים כן על מה שאמרו בסוגיין בירא דשתית מיניה אל תשדי ביה קלא משום בזיון, או שמא אסרו לשתום בור עפ"י מה שכתב **הרמב"ם** (מלכים פ"ו ה"י) שאסור לשתום מעין, ואף שדברי **הרמב"ם** אמורים במי שסותם את המעין בדרך השחתה, וזה אינו שייך כשסותמים באר שיבשו מימיה, מכל מקום אולי מדברי **הרמב"ם** נשתרבה המנהג שלא לשתום שום מעין.

פת שחרית

בשו"ת שבט הלוי (ח"ד ס"י טז) נשאל בענין פת שחרית אם זה בגדר מצוה דרבנן, ואם העובר נקרא עבריין, ואם דוחה מצוה של דבריהם.

והשיב, לי אין ספק בזה שהוא רק בגדר עצה טובה לא בגדר מצוה, ולשון המחבר (או"ח ס"י קנה ס"ב) 'יכול לאכל פת שחרית אם הוא רגיל בו וטוב שירגיל בו, ולשון זה מוכיח על עצמו שבא לומר שהוא רק עצה טובה, ככל לשון חכמים מרפא, ולשון **הטור** (שם) ומצוה להנהיג עצמו במדה טובה והנהגה טובה, לשמור בריאותו כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת הבורא יתעלה. הנה הזכיר הטור בזה גדר מצוה, והיינו משום שמביא להתחזקות בעבודת ה', והרי י"ג דברים נאמרו בפת שחרית וביניהם גם שמחכים וזוכה ללמוד וללמד, ודבריו נשמעים ותלמודו מתקיים בידו, ופשוט שמצוה להביא עצמו לזה, אבל פשוט שלא גזרו על פעולת אכילת שחרית גדר מצוה בפני עצמו, אלא ה"ה כאשר הנהגות ישרות שיש בהם סרך מצוה, שהרי אם תאמר שהטור כיון לגדר מצוה ממש, א"כ המחבר בעל שו"ע חולק ללא צורך על הטור, והדברים פשוטים.

צבא קמח אג

אם קבלת 'מעוות פורים' דינה כשוחד

בפתחי תשובה (ח"מ סי' ט סק"ו) הביא דעות חלוקות אם מותר לרב להיות דיין לאדם ששולח לו בפורים ובשאר מועדי השנה מעוות, ובכסף קדשים (שם סי' כ) כתב, שכיון שהוא נוהג כך בכל ימות השנה ואף קודם הדין תורה אין בזה איסור, אלא א"כ הרב חושש בעצמו מכך, שאז יש בזה משום מידת חסידות שלא לדון בדיון זה.

ובשערים המצויינים בהלכה (סי' קפא קו"א סק"ח) ציין למה שאמרו בסוגיין בור ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן, וכתב השיטמ"ק בשם הר"י מיגאש, שמי שהיה לו איזה הנאה ותועלת מאיזה אדם אין ראוי שהוא יעשה מעשה שיבא מזה נזק לאותו אדם, והביא שר"י"ף היה הנאה ממרחץ שהיה שייך לאיזה אדם, ופעם בא אותו אדם לפני הר"י"ף לדין תורה ולא רצה לדוננו.

ובשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"א סי' ד) ביאר, שהטעם שכתב מטעם בור ששתית ממנו לא נכון כלל, שלחייב למי שחייב ממון ע"פ דין אין זה שום רעה להאדם אלא אדרבה טובה גדולה, ואיך יאמר שהוא כזורק אבן בבור ששתה ממנו, אך אולי מדין שוחד החמיר שהוא רק ממדת חסידות שלא לדון למי שנהנה ממנו. והוסיף, ובהנאה שהיה לו ממנו בזמן רחוק אפשר שאין בזה גם מדת חסידות, שהרי המדת חסידות הוא רק שיודע שנתקרב דעתו לזה, ובזמן רחוק מסתבר שכבר נשכח התקרבות הדעת שנעשה מזה.

הלואת כספי צדקה בריבית

בסוגיין הוצרכו מיעוט מיוחד לדיני שמירה במעוות עניים באופנים מסויימים. בשו"ת הרא"ש (כלל יג סי' ה) כתב בשם מהר"ם מרוטנבורג ללמוד מכך, שעניים הם בכלל 'רעהו' ו'אחיו' שאם לא כן מדוע צריך מיעוט מיוחד, והלא בחיובי שמירה נאמר 'איש כי יתן אל רעהו כסף או כלים לשמור'. לפי זה כתב לאסור להלוות לאחרים מעוות עניים בריבית קצוצה כיון שהם בכלל 'רעהו'.

אולם התשב"ץ (חוט המשולש ח"ג סי' לד) כתב ללמוד מסוגיין להיפך, שהיות ולמדו לפטור שומר מעוות העניים, והשוו דין מעוות עניים לדין מעוות הקדש לענין שומרים, אם כך גם לענין ריבית יש להסמיכם ולהתיר להלוות מעוות עניים בריבית קצוצה כדין מעוות הקדש, שמוותר להלוות בריבית. ועיין בגליוני הש"ס (בסוגיין) שהעיר על דבריו מדברי הרא"ש. ועיין במל"מ (מלוה ולוה פ"ד ה"ד).

בתשובת מהרי"ל (סי' לו) כתב, שהמנהג להלוות מעוות יתומים בריבית קצוצה, משום שאין לך מצוה גדולה מזו, והיינו שלצורך מצוה אינו בכלל 'לא תשיך לאחיו' כיון שאינו לצורך אחיך אלא לצרכי שמים אע"פ שאינו הקדש ממש.

בשו"ת הרשב"א (ה"א סי' תרט) כתב להתיר להלוות מעוות של תלמוד תורה ברבית קצוצה, כיון שאין הרבית בא מלוה למלוה שאין לממון זה בעלים ידועים, אלא שאין ראוי לעשות כן פן יפרצו גדר בזה במקום אחר. בשו"ע (יו"ד סי' קס"ה) פסק המחבר שכל רבית דרבנן, מותר במעוות של יתומים, או של הקדש עניים, או תלמוד תורה, או צורך בית הכנסת. וברמ"א כתב שכן נוהגין להקל.

אולם בש"ך (ס"ק נו) כתב, בכל מקומות שהייתי לא ראיתי מנהג זה, וגם חקרתי ודרשתי ולא שמעתי שנוהגין כן, וגם ברבית דרבנן אין מלוין אלא על דרך היתר כמו שאר מעוות. אך עיין בפ"ת (סק"כ) מה שכתב בשם הנו"ב. ובשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' לב) שהאריך בדברי הראשונים והאחרונים בזה. ועיין בשו"ת שבת הלוי (ה"ב סי' סד) שנשאל בדבר חברת קופת גמ"ח להלוואות, שהקרן קיים לעולם ולא יוחלט לעניים, אם מותר להלוות מעוות אלו בריבית קצוצה, ולאחר שהאריך בדברי הראשונים על הלוואת ממון עניים בריבית, דן בגדר הבעלות על מעוות אלו, ולמעשה כתב שיעשו הגבאים היתר עיסקא עפ"י יסודות השו"ע.

צבא קמח אג

כיבוד אב רשע

כתב הרמב"ם (ממרים פ"ו ה"א) הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו, אע"פ שהוא פטור על מכתו וקללתו עד שיעשה תשובה, אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתיירא ממנו.

אולם הטור (יו"ד סי' רמ) וכמה מהראשונים חולקים עליו שבפירוש מבואר בסוגיין שרשע אינו מחויב בכבודו, שהרי אמרו לענין חזרת דמי איסור לאחר מותו, אין הבן מחוייב כשהיה אביו רשע.

בלח"מ (שם) כתב לתרץ, שבסוגיין מדובר לאחר מיתה, אבל בחייו מחויב לכבדו. ועיין בכס"מ (שם) מה שיישב בזה.

בספר באר יעקב (דף פד טור ד) כתב בשם בעל היערות דבש, שכתב ליישב קושיית הטור על פי המבואר בקידושין (מ"ט): האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק, אף על פי שהוא רשע מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו. ולפי זה יש לומר שלכן הבן מחוייב לכבד את אביו אפילו היה רשע ובעל עבירות, משום שמא הרהר תשובה, אבל לענין החזרת הרבית של האב שצריכים להוציא מיד הבנים להחזיר הרבית, לא שייך לומר שמא הרהר תשובה, שאם כן למה לא הוציא האב מידו את הרבית בחייו להחזיר לבעליו, ונמצא שרגליים לדבר שלא חזר בתשובה, ולכך הוצרכה הגמ' לתרץ שחזר בתשובה אלא שלא הספיק להחזיר הרבית עד שמת.

בשו"ע (יו"ד סי' רמ"ח) פסק המחבר כדעת הרמב"ם שמחוייב לכבדו, והרמ"א (שם) הביא בשם י"א כדעת הטור שאינו מחוייב לכבד אביו רשע, אא"כ עשה תשובה. וכך פסק גם בערוך השולחן (שם ס"ל"ט). אך בקיצור שלחן ערוך (סי' קמג ס"ט) פסק כדעת המחבר.

בברכי יוסף (סי' רמא סק"ז) כתב בשם האור החיים הק' שכתב לדייק מדברי הרמב"ם, שדוקא אם היה האב רשע לשעה, כגון שעבר עבירה מן התורה שנקרא עליה רשע, וכעת אינו ממשיך ברעתו, אלא שיש בידו אותה עבירה של תורה, צריך לכבדו ולירא ממנו, אבל אם הוא רשע גמור וממשיך בדרכו הרעה, שמשמא אין לחוש שמא יצרו תקפו ומיד שב, אלא הבאיש ריחו לגמרי ועובר על העבירות שבאות לידו, אינו צריך לכבדו.

אך הברכי יוסף כתב שאין דבריו מוכרחים, וסיים, שכבר אמרו באגדה על אברהם אבינו, שאמר לו הקב"ה לך לך מארצך, לך אני פוטר מכיבוד אב ואם ואיני פוטר לאחר.

בערוך השולחן (שם) כתב, שאפילו לדעת הרמב"ם נראה שדווקא רשע לתיאבון, אבל להכעיס כמו האפיקורסים והמינים פשוט שאסור לכבדם. ופשוט הוא שרשע לא נקרא אלא בעובר עבירות תדיר, אבל אם במקרה עבר עבירה לא נקרא רשע ולכו"ע חייב בכבודו ומוראו.

כתיבת צוואה ליתן ממון לצרכי רבים

בספר הר אבל (דיני גוסס) כתב, אומר דבר קטן וגדולה היא אלי, לדעת יצוה האדם קודם מותו שיפרישו מהונו לצורכי רבים, כי רוב בני אדם עוברים על איסור גזל, ואמרו רז"ל (בסוגיין) גזל ואינו יודע למי גזל יעשה צורכי רבים, ואולי יש בידו איסור גזילה ממה שאינו יודע למי ישיב ויתכפר לו.

ובספר החפץ חיים חיינו ופועלו (ח"א עמ' נט) כתב, שלעת זקנותו אסף הח"ח את כל יהודי ראדין, ובדמעות בעיניו בקש מהם שימחלו לו אם לקח מהם דבר או עשה עול למישהו, והיות ועל עבירות שבין אדם לחברו אין תשובה מועילה עד שירצה את חברו, הרי מבקש הוא לפייסם, ואומר לתקן את אשר עוות מלפנים בזה שהוא מנדב לצרכי העיר חמש מאות זהובים לשם בניית באר שתהא חפשיית לכל לשאוב ממנה מים חנם.

ברכת הגומל כשניסה לאבד עצמו לדעת וניצל

בסוגיין 'אין זה מברך אלא מנאץ'. הגר"ח פאלאג' בשו"ת לב חיים (ה"ג ס' נג) דן אודות מי שניסה לאבד עצמו לדעת, על ידי שתיית רעל מסוכן, ועל ידי רפואות שב לאיתנו ועמד על בוריו, האם יברך הגומל, והשיב, שנראה פשוט שחייב לברך הגומל. שאף על פי שסתם חולה שנתרפא שמברך, היינו כשהחולי בא לו בעל כרחו, שלא היה רצונו בכך ומן השמים גזרו עליו, וכשקם מחוליו צריך להודות להשי"ת בברכת הגומל, אבל בנידון זה הוא עצמו הביא את עצמו לחולי מסוכן זה, מכל מקום אין חילוק בזה, שעיקר תקנת הברכה אינה אלא על הרפואה שמן השמים חסו עליו ורפיאווהו, ולכן אין כל הבדל בין סתם חולה שנתרפא לזה שניסה לאבד עצמו לדעת, כולם צריכים לברך הגומל, ואדרבה נוסח הברכה הגומל לחייבים טובות מתאים יותר למי שפשע בעצמו ועבר על 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם', ועם כל זה חסו עליו מן השמים, בודאי שצריך לברך הגומל.

בהערת המעתיק (שם) הוסיף על זה, שגם הגאון המופלא רבי חיים נסים מודעי נשאל בשאלה זו, והעלה שחייב לברך. כן גם בשו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר (או"ח ס' כט) כתב, שמכיון שבאשר הוא שם הוא חוזר בתשובה ומתחרט על מה שעשה, הרי אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ואדרבה נוסח הברכה הגומל לחייבים טובות, שייך לנידון כזה.

יש שכתבו שאין לברך מאחר שרצה לשלוח יד בנפשו, שעונשו חמור יותר מסתם שופכי דמים, עד שאמרו שהמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא, אם כן עליו נאמר 'ובוצע ברך ניאץ ה', שמזכיר עווננו בתוך קהל ועדה, והברכה באופן כזה היא מנחת זכרון מזכרת עון. ולכן שב ואל תעשה עדיף. וע"ע בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד ס' מז) שכתב לחקור אם יש לברך הגומל במי שמסר עצמו בסכנה קרובה על דברי תורה, ומכ"ש על דברי ממון, ואח"כ ניצול מזה בדרך נס.

בעל תשובה ב'מעשר' שלא נתן שנים רבות

בתשובות והנהגות (ח"ב ס' תפג) כתב, בא לפני בעל תשובה קרוב לשנת השבעים לחייו, ובפיו שאלה על אשר עשה חשבון מכל רווחיו כל השנים, ומצא שהיה חייב במעשר כספים קרוב למאתיים אלף דולאר, אולם עתה כל הונו הוא שלוששים אלף דולר, ועכשיו לבו כואב מאימת הדין שימות ח"ו וגזל עניים בידו, ואומר שאם הדין מחייב לשלם הרי הוא מוכן לתת את כל חסכונו שבתנאי, אולם כאמור גם זה לא מספיק, וביקש שאמצא לו תרופה.

וכתב, נראה שהנה לרוב הפוסקים חיוב מעשר כספים הוא רק מכח מנהג דור דור, והסמיכו זאת על הפסוקים, אבל לא נהגו מעולם לשלם גם לאחר שהוציא את כל הכסף, ואפילו להשיטות שחייב מדאורייתא או מדרבנן, תיקנוהו כמו מעשר דגן ולא שייך החיוב לאחר שנאכל, ורק אם מלכתחילה היתה דעתו להפריש על אח"כ מועיל. עוד כתב עפ"י סוגיין שאמרו 'הגזלנים ומלוי רביבית שהחזירו אין מקבלין מהם', והיינו שאם כבר נאכל ואינו בעין אין מקבלין מהם מפני תקנת השבים, וכ"ש כאן בממון שאין לו תובעין, ועיקרו לרוב הפוסקים מנהג, אין לנו להחמיר עליו להתחסד ולשלם ממה שנאכל אלא רק מה שיש לו, ודי בכך לקבל ברכת הקב"ה ולא יחוש על העבר אלא עכשיו יפריש מעשר מכספו ויתן לצדקה ויצא מכל פקפוק.

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד

בשם רשכבה"ג ח"ס זצ"ל, 'כי אני ה' אלוהיכם והתקדשתם והייתם קדושים' (ויקרא יא מד) ובפסוק שאחריו חזר עוד 'כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים והייתם קדושים וכו', כי באמת היו צריכים להשתעבד במצרים ת' שנה, ופרעה זכה לכך בזכות ד' אמות שלוה את יעקב אבינו ע"ה כמבואר במדרש, וא"כ למה הוציאם ה' לפני הזמן. אלא דקיי"ל הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד, אם מקדיש דבר המשועבד אז פקע השיעבוד מניה, וכן הש"י הקדיש את ישראל לו לעם, ע"כ יכול להוציאם ולהפקיע השיעבוד של מצרים, אבל כ"ז אם יעמדו בקדושתם, אבל אם ח"ו יחזרו לסורם, אז צריכים להשתעבד עוד. וז"ש כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים, וע"י מה יכלתי להעלות אתכם קודם הזמן, ע"י כי להיות לכם לאלוהים, אבל בתנאי והייתם קדושים, אם תעמדו בקדושתכם אז החירות עפ"י דין, ואם לאו ח"ו, אז מוכרח לעשות ההיפך.

(לקיטת יצחק בן אברהם, שמיני)

ואם היה מעולה בדמים מותר

ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים, למה עצי שטים, למד הקב"ה דרך ארץ לדורות, שאם יבקש אדם לבנות ביתו מאילן עושה פירות אומרים לו ומה מלך מלכי המלכים הקב"ה שהכל שלו, כשאמר לעשות משכן אמר לא תביאו אלא מאילן שאינו עושה פירות, אתם על אחת כמה וכמה עכ"ל (במדרש פ' תרומה פ' לה וכו' בתנחומא ויקהל ט). וצריך להתבונן וכי דרך ארץ בלבד הוא והלא נצטוינו על זה באזהרה מן התורה מצוה שלימה 'לא תשחית את עצה', (דברים כ ט), וצ"ל דהנה על פי הדין אם לעצים דמיו יקרים יותר ממה ששוה לפירות מותר לקוץ, ואף על פי כן נשמע לזה זהירות יתירה מכאן, דהנה אין לך דבר יקר מן המשכן, ואעפ"י כ' לא צוה הקב"ה ליקח רק מאילן שאינו עושה פירות, על כן המשכיל יחוש לזה.

(אגרא דפרקא, אות רפב)

המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה

עוד יתכן באומרו 'ויעתר יצחק' וכו' והוא במה שאמרו ז"ל (יבמות סד) כי שניהם היו עקרים, ובזה יתכן מה שאמרו ז"ל שכל המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה. וזה יאמר ויעתר יצחק לה', לא על עצמו רק לנוכח אשתו כי עקרה היא, כי התפלל עליה עם היותו צריך לאותו דבר, ועל כן הוא נענה תחלה, כי ויעתר לו ה' על הנוגע לו, ותהר רבקה למה שהיא אשתו, כי ממנו עשה הוא יתברך עיקר על התפללו בעד זולתו, ועל כן הוצרך לומר אשתו לפי דרך זה.

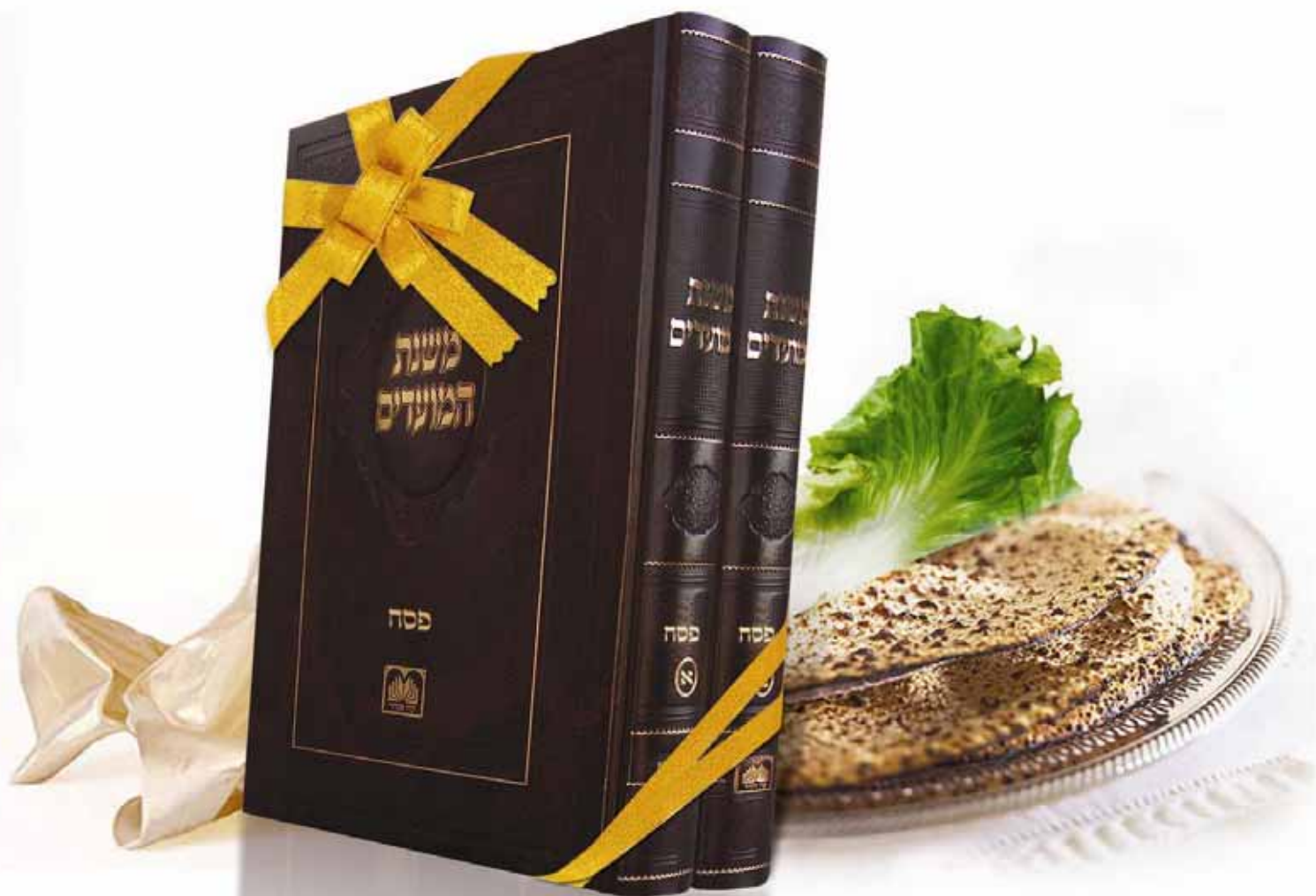
(אלשי"ך הקדוש, תולדת)

יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן

פי' יש הן שהוא בלאו, היינו זה שהוא בעיני עצמו הן (ער איז), הוא בלאו ולא כלום, ובהיפך יש שהוא בעיני עצמו כלאו, הוא הן.

(דברי ישראל, כללי דאורייתא אות י')

משנת המועדים לפסח ההכנה המושלמת לחג

מיטב ספרי ממלכת התורה עוז והדר
אסופים בשני כרכים מפוארים, מתנה יהודית מקורית

משניות, רי"ף ופסקי הרא"ש. מפרשי היד החזקה במהדורת 'עוז והדר', מהרש"א, ילקוט מפרשים, וילקוט ביאורים. אליבא דהלכתא, פניני הלכה וכפתור ופרח. מנחת חינוך, שו"ע הרב. משנ"ב המבואר וערוך השלחן. עליהם גם נוספו: זוהר הקדוש, מהר"ל, של"ה, תפארת שלמה, יסוד ושורש העבודה, דרך פקודיך, ומאמרים יקרים. סדר אמירת קרבן פסח, אגרת מהר"ש אוסטרופאליע, פניני המועדים, אוצרות מספרי החסידות.

מקבץ מעשיות וסיפורים נבחרים.

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בהנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה

קמת, ומצה שמורה

בתוך עמי אנכי יושבת...

לא יתחיל בעריכת הסדר עד אשר תשוב הנערה לביתו.

ואל הרבנית פנה ואמר: אמנם בכל השנים אני מדקדק במצות מצה יותר מכל בני עירי, על אף שגם כל בני העיר יוצאים ידי חובת מצה, אלא שאני מחמיר יותר. אבל, לא כן השנה. בשנה זו אהיה כשאר בני העיר ואוכל מצות רגילות. נשלח אפוא את הנערה, והיא תביא לנו מצות מהשכן וכך נחוג את החג בשמחה.

הנערה אכן חזרה לבית הרב, ותיכף בהכנסה קידם רבי משולם את פניה ואמר לה: תמורת הצער שהיה לך תקבלי ממני מתנה, כי בעלך לעתיד, פניו יאירו בתורה כאחד הגדולים, משום שבמעשך התכוונת אך ורק לשפר את סעודת החג.

(תפארת המועדים, פסח)

"ושמרתם את המצות", את המצוות...

הרה"ק רבי דוד מלעלוב זיע"א היה ידוע בגודל מצות הכנסת אורחים שלו, עד שמפיתו שלו היה מוציא ונותן לאורחים.

פעם אחת, בימים של ערב פסח, התדפק על דלת ביתו עני עובר אורח, וביקש דבר מה לאכול. רבי דוד סבב בכל הבית לראות האם יוכל ליתן לו דבר מה לאכול, אך כגודל התשוקה לקיים מצות הכנסת אורחים כך גודל העניות. ביתו של הרבי היה ריק ולא היה לו מה ליתן לעני לאכול.

ואולם, לפתע נחו עיניו של רבי דוד על חבילת המצות, מצות שמורה אשר היו מוכנות כבר לליל הסדר. חיש מהר נטל רבי דוד את המצות, בישל

הגאון רבי משולם איגרא מטיסמניץ זצ"ל, רבה של פרשבורג, היה מחמיר גדול בחומרות כל השנה בכלל, ובחומרות של חג הפסח בפרט. מעולם לא אכל מצות בסדרי הפסח, אלא ממה שהוא עצמו אפה בערב פסח לאחר חצות היום.

הוא השתדל באפייתו, וזירו גם את כל העוסקים במלאכה לעשות הכל בזריזות ובמהירות, וכדברי הרא"ש, שראוי לכל אדם למפל במצוה בעצמו. ואחר כל הזריזות והמירחה, בקושי עלה בידו להוציא מן התנור שש מצות שלמות. השאר היו שרופות, שאינן ראויות לאכילה, או שלא היו שלמות כלל אלא פירורים. את שש המצות הללו היה שומר במקום שמור, כדי שלא יגזקו וישארו שלמות לליל הסדר.

באחת השנים, חזר רבי משולם לביתו אבל לא מצא את המצות... ואף גם אותה נערה לא נמצאה בביתו. ומעשה שהיה כך היה: הרבנית ביקשה מהנערה המשרתת בביתם לקחת מצות, לרסקן ולהכין מהן כופתאות (קניידלעך). והנערה, בתומה ראתה וכי בצד אחד מונחות התיכות שרופות ואילו בצד שני מונחות מצות שלמות, הבינה כי את הכופתאות יש להכין מהמצות השלימות ולא מההתיכות השרופות. בשל כך נמלה את אותן שש מצות, ריסקה אותן ולא נותר מהן מאומה.

משראתה הרבנית את אשר אירע, התעלפה מרוב צער, והנערה, בראותה את הצער הגדול שגרמה לרב ולרבנית, נמלטה מרוב פחד מהבית, ולא רצתה לשוב פן יבולע לה בגין מה שעשתה. רבי משולם שמע מכל אשר אירע, ואז הודיע כי

☆ ☆ ☆

מיצה שמורה ומצה שרויה...

אל ביתו של הרה"ק האוהב ישראל מאפטא זיע"א הגיע פעם יהודי בערב פסח כשהוא בוכה על שאין לו כלל מצות לעריכת הסדר. הרבי לא היה בבית, ואז נמלה הרבנית את המצות השמורות של בעלה הצדיק ונתנה אותם לאותו עני, ובמקום המצות השמורות שמה מצות פשוטות, ולא גילתה לבעלה.

בליל הסדר הבחין הרבי מאפטא בדבר אך לא אמר דבר.

לאחר החג הגיע זוג אל הרבי כשהם רוצים להתגרש. שאל אותם הרבי מאפטא בשפה נעימה: ולמה אתם רוצים להפרד האחד מהשני? אז טען הבעל שאשתו האכילה אותו מצה שרויה בחג.

קרא הרבי לרבנית ואמר לה: תאמרי את האמת, אלו מצות אכלתי בליל הסדר? והיא משיבה בבכיה: מצות פשוטות, בספרה את כל המעשה אשר התרחש עם העני שהגיע לבית בערב החג.

או אז פנה הרבי מאפטא אל בני הווג ואמר להם: "אתם רואים, אני שכל ימי נזהר לאכול מצה שמורה בליל הסדר, אכלתי השנה מצות פשוטות ולא אמרתי דבר. ואילו אתה, בגלל שאכלת מצה שרויה אתה כבר רוצה לגרש את אשתך? לכו לביתכם לשלום ותחיו בטוב ובנעימים".

(סיפורי חסידים, פסח)

☆ ☆ ☆

מיצה שרויה בפסח

הרה"ק מרן השרף מקאצק זיע"א אמר פעם לתלמידו הרה"ק הרבי ר' חנוך העניך מאלכסנדר זיע"א שילמד היטב את ענין דין מצה שרויה בפסח.

כאשר חזר הרבי מאלכסנדר ואמר לרבו מקאצק כי על פי הלכה אינו מוצא שום טעם להחמיר, אמר לו הרבי מקאצק: נראה איפוא שהמנהג הוא על פי סוד... ולכן יש להחמיר. (אמת ואמונה)

☆ ☆ ☆

מהן דבר מאכל עבור האורח ונתן לו כדי להחיות את נפשו.

לאחר מכן אמר: ידוע כי עיקר השמירה היא לשמור מחמץ, כמו שנאמר ושמרתם את המצות. אבל על זה דרשו חז"ל ושמרתם את המצות, מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. ואם כן, כעת קיימתי את דרשת חז"ל, ושמרתם את המצות, בקיימי מצות הכנסת אורחים. והשי"ת יזמין לי כבר מצות שמורה אחרות לחג הפסח. (שיח שרפי קודש, פסח, ד)

☆ ☆ ☆

קמח שמורה

כאשר התגורר הרה"ק רבי יהושע מאוסטרובה זיע"א (בנו של הרה"ק רבי שלמה לייב מלענמשנא זיע"א) בעיר סוסנוביץ, היה נוסע בכל שנה לכפר קומארנא כדי לקצור חיטים למצות מצוה. באחת השנים, קצרו המשמשים את התבואה, אבל בטרם היה סיפק בידם לאלום אלומות ולארוז את החיטים, התקדרו לפתע השמים בעבים וגשם עמד להתחיל לרדת ארצה, אשר היה שם את כל עמלם לריק. האנשים עמדו נבוכים ולא ידעו מה לעשות.

משראה זאת רבי יהושע מאוסטרובה, פתח ואמר: מעשה כזה אירע גם בימיו של המגיד הגדול הרה"ק רבי רב בער ממעזריטש זיע"א, שכאשר קצרו חיטים למצות מצוה, התקדרו לפתע השמים בעבים והגשם כמעט החל לרדת. אז ציוה המגיד הגדול לאלמן לאלומות, לארוז אותם ולהניח אותם על העגלות, ואף להסיען אל האסם לשמירה. וכל אותה עת הגשם התעכב עד שהביאו את החבילה האחרונה לתוך האסם. ורבי יהושע סיים באומרו: "נו..."

שמעו המשמשים את דבריו, וחיש מהר נפנו אל התבואה, קשרו אותה, העמיסו אותה על העגלות, ונסעו לסוסנוביץ בלב כבד מאד, שכן השמים כל כך התקדרו בעבים, עד שכמעט שררה אפילה. הגיעו לסוסנוביץ ופרקו את האלומות. וכאשר הכניסו את האלומה האחרונה הביתה, החל לפתע לרדת גשם זלעפות שכוה, עד שרעשו נשמע להם כמו שנמוטו מוסדי תבל.

(ברכה משולשת כג, א)

היסח הדעת פוסל

פעם התעורר חשש בענין הקמח השמור של הרה"ק מרן השרף מקאצק זיע"א, אשר היה מוכן לאפיית מצות מצוה. בשל כך חיפשו אחר קמח אחר ללא כל חשש. בסופו של דבר לא מצאו אלא קמחים שיש בהם חשש רב יותר מאשר הקמח הראשון, ומחמת כן רצו לשוב וליטול את הקמח הראשון.

אז אמר להם השרף מקאצק: "כאשר התעורר חשש בקמח הראשון, וחיפשנו קמח אחר, הרי שבאותו רגע הסחנו את דעתנו מהקמח הזה, ושוב, אינו קרוי כלל קמח שמור!" שמע מכך הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זיע"א ושיבה מאד את הדברים הללו, באומרו: "סברא שכזאת ראויה היא לדברי הר"ן!" (שיח שרפי קודש, פסח)

☆ ☆ ☆

משהו מצה בפסח...

יהודי חסיד, שנוהר ביותר כל ימיו שלא לאכול "מצה שרויה" בפסח, הגיע פעם במרוצה אל הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זיע"א, ובפיו שאלה: הואיל ואירע בביתו מכשול, שנפלה חתיכת מצה לתוך סיר של מרק-עוף, אין הוא יודע כיצד לנהוג, ואם מותר לו לאכול את המרק?

השיבו כ"ק החידושי הרי"ם זיע"א: למדתי ב"ה את כל השולחן-ערוך, ומצאתי שבכל מקום מדובר על משהו חמץ, אבל מהו הדין במשהו מצה, זאת לא מצאתי בשום מקום... (החידושי הרי"ם)

☆ ☆ ☆

עד היכן חזקת כשרות?

דרכו של הרה"ק רבי אברהם מטשעכנוב זיע"א היתה לצאת בכל שנה לשדה, כדי לעמוד בעצמו ולהשגיח על קצירת החיטים למצות שמורה. כאשר היו מטעינים את חבילות החיטים על העגלה, היה רבי אברהם הולך בעצמו ליד העגלה כשכל העת היתה ידו מונחת על דופנה של העגלה.

פעם אחת, חלפו ליד שלולית מים בדרך. אמנם השלולית היתה רדודה, והעגלה יכלה לחצותה. אבל

הצדיק, הקיף את השלולית ולאחר מכן שב אל העגלה והמשיך ללוותה עד ביתו. משהגיעו, דשו זרו וריקדו את החיטים, ולאחר מכן איכסנו אותם לאפיית המצות.

כאשר התקרבו ימי ערב פסח, ביקש רבי אברהם מבנו הרה"ק רבי יעקב מייעזוב זיע"א שיכתוב לאחד מאנשי שלומו בעיר פולטוסק, שישלח להם חיטים למצות המצוה. התפלא הבן ושאל: "הלוא יש לנו חיטים משלנו, שכל כך הרבה טרחנו בהן, ולמה לנו צורך להביא חיטים ממקום אחר?" נענה האב רבי אברהם והשיבו: "תרע לך, כי באותו רגע בו שמטתי את ידי מן העגלה כאשר הקפתי את השלולית, היה בזה משום הסחת הדעת, ואם כן, החיטים הללו אינן בחזקת שמורות..."

שאל שוב הבן רבי יעקב: "וכי אותו מקורב בפולטוסק, כלום ודאי הוא הדבר שהוא לא הסיה דעתו ואפילו לרגע מהחיטים?"

נענה רבי אברהם ואמר: "יהודי, האומר שמצתו שמורה, בחזקת כשרות היא, ועד אחד נאמן באיסורים, ולכן אפשר בניקל לסמוך על דבריו. ואילו אני, יודעני בבירור כי הסחתי את דעתי מן החיטים..." (סיפורים נפלאים, שרפי קודש)

☆ ☆ ☆

ורגלי חסידינו ישמור

מדרם כיהן הגאון רבי יוסף דב (רבי יאשע בער) סולובייצ'יק זצ"ל בעל "בית הלוי" כרבה של בריסק המעטירה, ישב על כס הרבנות בעיר סלוצק.

כדרכו, בכל שנה בימי החנוכה היה רבי יוסף דב קורא לסוחר הדגן ר' חייקל וקונה אצלו את החיטים למצות מצוה. ר' חייקל היה מיוחד מרתף מיוחד לחיטים אלו, כשהוא משגיח ומקפיד שלא יחדור לשם שום אדם וחמץ בידו, ושלא תגיע לשם רטיבות כל שהיא.

באחת השנים, וכבר חלפו ימי החנוכה, והנה, ר' חייקל לא נקרא אל הרב כדי לקנות ממנו את החיטים. עברו שבוע, ושבועיים והוא לא נקרא אל הרב. אז החליט שלא להמתין עוד. הוא הוציא אפוא את החיטים השמורות למכירה, לחמץ...

אמא אמא הוציאו הוא ופועליו את השקים מן המרתף, וכאשר הגיעו לרוקן את שורה האחרונה חשכו עיניו: המון שאריות של חמץ פזורות היו בין השקים ועליהם...

וכי מה התברר? באותו חורף פעלו בסלוצק חוטפי ילדים לעבודת הצבא, וכיון שכך, היו הורים שצידו את ילדיהם הקטנים במצרכי מזון, ואלו נמלטו מחמת המציק לעבר המרתף של ר' חייקל, שם התחבאו, וכאשר הגיחו מן המרתף בחלוף הסכנה, הותירו אחריהם את כל השאריות של מאכלי החמץ.

ולא בכדי נמנע הרב סולובייצ'יק באותה שנה לקנות סחורה ממרתפו של ר' חייקל.

(הגדה מבית לוי)

☆ ☆ ☆

מיצה שמורה מן הדין

הגאון רבי יוסף דב (יאשע בער) הלוי סולובייצ'יק זצ"ל מבריסק, בעל "בית הלוי", שלח פעם את בנו הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל לעיר ווארשה כדי לאפות שם מצות מצוה.

כאשר שב רבי חיים לבריסק, הוא נסע ברכבת, וכדי שלא יתחלפו מצותיו ולא יסיח את דעתו מהן, וישמור את מצותיו כדת וכדין, קשר את חבילות המצות בחבלים, ואת החבלים קשר לידיו בחווקה.

מששב לבריסק, שאלו האב: "האם שמרת על המצות כראוי?" רבי חיים לא רצה לספר לאביו על כל המאמצים שעשה כדי שהמצות יהיו שמורות, אלא רק השיב ואמר: "עד אחד נאמן באיסורין".

בחול המועד פסח ראה לפתע האב כי ידיו של בנו רבי חיים אדומות ונפוחות ביותר. לשאלתו מה זה ועל מה זה, סיפר אז הבן כיצד קשר את המצות בחבלים, וכיצד קשר את החבלים בחווקה לידיו, כדי לשמור אותן שיהיו מצות 'שמורה'.

ולמה לא סיפרת לי זאת בערב פסח? - שאל האבא את בנו - שהרי אם כך, הייתי בטוח בכשרותן של המצות, ולא הייתי סומך רק על דבריך כי עד אחד נאמן באיסורין.

השיב הבן לאביו: "עד אחד נאמן באיסורין הוא

מן הדין. ואילו סיפור המעשה עם החבלים הוא רק תירוץ, לזכור לשמור את המצות. לא רציתי להכשיר את המצות בתירוץ..." (הגדה מבית לוי)

☆ ☆ ☆

עד היכן שיעור "משהו"?

הגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל, העילוי מבריסק, היה ידוע כמחמיר גדול בכל ההלכות כולן. בפרט היה ידוע בחומרותיו המפליגות בהלכות הפסח.

פעם נשאל על ידי אחד ממקורביו: "למדנו רבינו, עד היכן שיעור זהירות בפסח? והרי אין לנו אלא מה שענינו רואות?" השיב לו רבי יהושע לייב: "אמור לי אתה עד היכן שיעור 'משהו', ואומר לך עד היכן שיעור זהירות מגעת..." (העילוי מבריסק)

☆ ☆ ☆

שמירה מעולה מן השמים

הגאון רבי צדקה חוצין זצ"ל, מרבני בגדד המפורסמים, היה נוהג לצאת מעירו על הכפרים הרחוקים, כדי לעסוק בקצירת חטים ל"מצה שמורה", תוך הידור רב והשגחה מדוקדקת ביותר.

באחת השנים, לאחר שהשלימו את העבודה המפרכת, הטעינו את שקי החטים על חמורים ויצאו לדרך, כדי לחזור אל בגדד עירם. ואולם, כאמצע הדרך שוד ושבר. השמים התקדרו לפתע בעננים כבדים... וגשם זלעפות היה נראה שהולך לירד בכל רגע.

בני הבחורה של הרב התמלאו בדאגה מרובה: וכי מה יהיה עם החטים באם ירד גשם? והרי כל החטים יחמיצו ולא תהיה שום כל חיטה למצה שמורה, וכי אז כל עמלנו ירד לטמזון.

רבי צדקה שמע את דאגתם, ואז, נשא את עיניו השמימה. וכאשר ראה את העננים הכבדים, פרש את כפיו השמימה והחל לשאת תפילה מעומק ליבו המהור: "יהי רצון מלפניך אבינו שבשמים, שאם נגזר עכשיו לדרת עלינו גשם, שירד גשם זלעפות, גשם של שטפונות עזים, עד שאפילו האוכף מעור של החמור יהיה ספוג במים".

זו?" במוח היה כי הקופסא מכילה אוצר עצום של מטבעות.

להפתעתו ענו לו בני הבית: "בקופסא זו מצויות המצות של הרב. המשיך האיש ושאל: "וכי לשם מה המנעול הגדול שעל הקופסא? וכי יש כאן חשש מגנבים שיגנבו את מצותיו של הרב?" ענו לו בני הבית: "הרב אומר כי נאמר 'ושמרתם את המצות', משום כן יש לשמור את המצות בשמירה הטובה ביותר".

"תתאר לך", המשיכו ואמרו לו, "אילו היה לו לאדם מליון מטבעות זהב, בודאי היה שומר על האוצר הזה בכספת המוגנת והשמורה ביותר שמורה מעולה. כך יש לשמור את המצות, הן שוות לא פחות מאשר מליון מטבעות זהב..."

(הגדה מבית לוי)

☆ ☆ ☆

בחלום אדבר בו...

הרה"ק רבי חיים אלעזר שפירא זיע"א ממונקאטש, היה ידוע כמי שמקפיד מאד על מצה שמורה, ורק מקמח שמורה היה אוכל את מצותיו. בעצמו היה עומד בשעת אפיית המצות שנאפו בערב פסח, ואז היה אומר את ההלל בשמחה גדולה ובהשתפכות הנפש. ועל כל מצה שהיתה נשלחת לתוך התנור היה אומר "א מצה אין אויבען אריין" (מצה לתוך התנור), ואף היה אומר "אין נאך איינס" (ועוד אחת).

אמנם הוא עצמו היה אוכל רק ממצות של קמח שמורה, ואולם בני ביתו, ואף משרתיו ומשמשי שאלו על שולחנו היו אוכלים ממצות פשוטות, אשר היו שמורות רק משעת טחינה ואילך. כמו כן רבי חיים אלעזר היה אוכל ממצות אלו באחרון של פסח, ואף חילק מהם לכל המסובין על שולחנו הטהור.

ובל כך היתה חביבה על הרבי ממונקאטש מצות מצה, עד שהיה יכול לאכול כמה מצות בבת אחת, מרוב החביבות שלהן. ועל כך היה מספר, כי הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א אכל פעם כ"ב (!) מצות בבת אחת, אף שבפעמים אחרות לא היתה אכילתו מרובה כל כך.

התפלאו בני החבורה של הצדיק... וכי זוהי תפילתו של הצדיק? הן היה צריך להתפלל שלא ירד גשם, וכי אז החיטים ישארו יבשות ולא יחמיצו?

נענה הרב חוצין ואמר להם בנועם: שמעו נא רבותי. לא התכוונתי בתפילה זו לקללה בכלל... אלא מאי? אם ירדו רק גשמים קלים, טפטופים בלבד, הרי אז עלולים אנו למצוא איזו "קולא" ולהתיר את החיטים שעמלנו על קצירתם, ולטעון כי הן לא נרטבו כל כך...

לבן בקשתי מאת רבון העולמים, שאם כבר נגזרה הגזירה שירד עכשיו גשם, אזי שיהיה זה גשם זלעפות, גשם של שטפונות גדולים, אשר לא ישאיר כל ספק בלבנו האם החיטים כשרות או פסולות... כדי שלא נקל ראשנו בכשרותן של מצות שמורה...

ויהי, אך כילה הצדיק רבי צדקה חוצין את דבריו - התפזרו העבים ושמי התכלת האירו בזיום. ותזרח להם שמש צדקה ומרפא, לרבי צדקה חוצין, לבני חבורתו, ואף לחיטים שלא החמיצו...

(פרס בית ה', עמ' קלב)

☆ ☆ ☆

בין קמח לקמח...

פעם גילה הרה"ק רבי אברהם בורנשטיין זיע"א, ה'אבני נזר' מסוכטשוב לשוחטו העיר מעט מכמוסותיו: כאשר אתם באים אלי עם בהמה שיש בה שאלה, הרי מיד שמכניסים את הבשר לבית, הריני חש האם הבשר הוא כשר אם לאו.

ועל כך הוסיף: "גם בפסח יש לי הרגשה האם יש במאכל חשש חימוץ. ואולם, חותני, מרן השרף מקאצק זיע"א היה יכול להרגיש ולהבחין אף בין מצה מקמח שמורה למצה רגילה..."

(אביר הרועים ה"א, ע)

☆ ☆ ☆

הזן ועושר בביתו...

אחד ממקורביו של הגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'יק זצ"ל מבריסק, הגיע פעם באחד מימי הפסח לביקור בביתו של הרב מבריסק. לפתע ראה בחצרו של הרב קופסא גדולה מעין, שהיתה נעולה במנעול חזק וגדול. שאל האיש: "מה יש בקופסא

פניני

חג הפסח

המועדים

בשנת תרע"ה, בתחילת מלחמת העולם השנייה, לא ניתן היה להשיג קמח שמורה למצות. שכן, הדרכים היו משובשות, ולא היה לא לחם ולא תבואה, ולא חיטים כדי לאפות מהן מצות שמורה.

רבי חיים אלעזר נתעצב אל לבו, ועשה כל מצדקי שבעולם כדי שיוכל להשיג קמח שמורה, אך לשוא. הוא הגיע בעצמו אל העיר פעסט, שם ניסה לדבר על לבו של השר הממונה על הכלכלה, כי יתן לו מעט חיטים כדי לאפות מהן מצות שמורה, אבל השר הודיעו כי אין קמח! כיון שהכל חולק במשורה לכל התושבים, "אבל אם אתה דווקא רוצה, הרי שאוכל ליתן לך רק סולת, אבל לא קמח".

ואולם, הרבי ממונקאטש לא יכל להשלים עם הגזירה הרעה הזאת, ולא ידע לשית עצות בנפשו. הוא נותר ללון בעיר פעסט, וחשב כי אולי למחר בבוקר יתן הקב"ה עצה במוחו כדת מה לעשות.

באותו לילה, נגלה אליו בחלומו אביו הקדוש הרה"ק רבי צבי הירש זיע"א בעל "דרכי תשובה",

ויאמר לו: "בני יקירי, טוב עשית שבאת לכאן, לפעסט, שכן דווקא מכאן בוא תבוא ישועתך. הקב"ה ראה את מסירות נפשך להקפיד כל כך על קמח שמורה, ולכן אני מבטיח לך שיהיה לך קמח שמורה. אני אסדר לך כי תוכל לקבל מן השר הממונה קמח שמורה, וכך יהיה לך מצה שמורה לכל ימות הפסח".

ואמנם כך הוה. למחרת עם שחר, הגיע שוב רבי חיים אלעזר למשרדו של השר הממונה, ויהי אך ראה אותו השר, יצא לקראתו בסבר פנים יפות, ויקבלהו בכבוד גדול, ואז אמר לכל המשרתים: לאיש הזה, ראבין שפירא, חייב אני ליתן קמח טוב ולא סולת וסובין, כדי שיהיה לו לאפות מצות עבורו לחג הפסח. ואמנם, גם באותה שנה קשה של מלחמה הצליח הרבי ממונקאטש לשמור על מנהגו לאכול רק מצות מקמח שמורה.

(דרכי חיים ושלו, קעג)

☆ ☆ ☆

מהדורת הש"ס המבוארת היחידה עם כל המעלות והחסויות ללומד:

- ☞ תבנית הגמרא מתוך תלמוד בבלי' עוז והדר מהדורת פריעדמאן עם כל המעלות והחסויות על הדף, כולל 'הנחות וצינונים' המכיל את כל ההערות החשובות ללומדים.
- ☞ משנת הראשונים - לקט ביאורי הראשונים על דרך הפשט מודפס על הדף.
- ☞ פירוש המהרש"א על הש"ס מהדורת 'עוז והדר' עם ההנחות והערות'.
- ☞ הביאור מבוסס על פי פירוש רש"י והראשונים וכל ספרי המפרשים, ונערך באופן יסודי כדי עורכי ש"ס 'מתיבתא'.
- ☞ הביאור הייחודי על הדף, הינו פרי יגיעה ומטמחות מיוחדת של 'תמצות' מתוך הביאור הערחב ממהדורת 'מתיבתא' הטלל את כל הפירושים שיש על הדף.
- ☞ הביאור ערוך בלשון הקודש ובשפה ברורה, ללא עיבוד ומורת זר חול בקודש ח"ו.
- ☞ המהדורה היחידה שנערכת על טהרת הקודש, בידי צוות ענק של יראי שמים, רמ"ם תלמידי חכמים ומורי הוראה, בהסמכת ובהכונת גדולי ישראל שליט"א.
- ☞ הביאור מולל - בדרך כלל - עמוד אחד בלבד מול כל עמוד גמרא, ייחודיות הביאור באה לידי ביטוי במקומות הטעונים הסבר רב, בו הביאור מתרחב גם מעבר לדף אחד ללא דילוג בשום הסבר נחוץ.
- ☞ עיוני הפשט - מדור מיוחד בסוף המסכת עם הקושיות והתירושים המרכזיים וההערות החשובות בכל סוגיא. כך יוכל כל לומד להשיג את הבנת הנקודות העיקריות של הסוגיא.
- ☞ סיכום כולל של מהלכי הגמרא ומסקנותיה.
- ☞ הקדמה מקיפה לכל מסכת.
- ☞ מושגי המסכת הקדמה למסכת בה מבוארים כל המושגים המובאים במסכת זו.
- ☞ מבוא קצר בתחילת כל סוגיא המסייע להבין את נבכי הסוגיא.
- ☞ הביאור נוסח לאחד עריכתו ע"י צוות תלמידי חכמים מומחים ללשון, כדי להעניק ללומד פשטות ובהירות שתלווה אותו לאורך כל מהלך הסוגיא בקו אחד וברור.
- ☞ עימוד מאיר עינים שאין דומה לו, חד וברור באותיות משיבות נפש.
- ☞ מודפס על נייר קרם משובח וצורת חו"ל (ללא חילול שבת ח"ו).
- ☞ כריכה איכותית טפוארת מסקאי עבה במיוחד, הנשמרת לאורך שנים רבות.

תלמוד בבלי המבואר

שפה ברורה

לראשונה בעולם התורה

כל מסכת מבוארת בכרך אחד בתוספת מדורי עיון והלכה המהדורה היחידה שזכתה לברכתם ולהסמכתם של כל גדולי ישראל שליט"א

כרך גדול
99 ₪

כרך פנימי
79 ₪

חדש!

שפה ברורה מסכת בבא קמא

עד כה הופיעו מסכת סוכה - ביצה, גיטין, קידושין

למבקש ולמילק מהלך ומלך!

להשיג גם בכרכים
וגם בחוברות

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה